

SKUP 2008 – 38

Prosjekt:	Statsarbeiderpensjonistene
Medarbeider:	Torfinn Skåttet og Kjetil Stormark
Publikasjon:	Laagendalsposten
Publisert:	Desember 2006 – oktober 2008
Medium:	Avis
Tema:	Samfunn

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

statsarbeiderpensjonistene

Metoderapport til SKUP-prisen 2008

Omfang: Totalt 73 enkeltartikler er publisert i tidsperioden 30. desember 2006 til oktober 2008

Journalister: Torfinn Skåttet og Kjetil Stormark

Redaksjon: Laagendalsposten

Stasjonsbakken 3

3611 Kongsberg

Tlf. 32 77 10 00

Kontaktperson: Kjetil Stormark, tlf. 4177 5050

Rostedsvei 12

3610 Kongsberg

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

1. SAMMENDRAG

Dette er en sak som handler om en dyp urett begått mot de som bygde landet. Etterkrigsgenerasjonen er vant til å gjøre sin plikt, uten nødvendigvis å heve stemmen for å kreve sin rett.

Mange av dem tok arbeid i sivile og militære statsbedrifter, slik som Kongsberg Våpenfabrikk (KV). Da statsbedriftene i 1973 gikk over til en ny pensjonsordning, ante få at dette senere ville få store og negative konsekvenser.

Årsaken er rot og slendrian i Statens Pensjonskasse (SPK), som ikke tok vare på lister som ble oversendt fra bedriftene over personer med opparbeidete pensjonsrettigheter.

Senere har SPK dels ikke skjønt alvorligheten i situasjonen, og dels forsøkt å dysse ned saken.

Først da Laagendalsposten begynte å drive journalistikk på saken ble de manglende pensjonsutbetalingene

til statsarbeiderpensjonistene hevet opp på leder- og styrenivå i SPK.

Gjennom 2007 og 2008 er saken vokst til et betydelig omfang, også utover de rundt 2000 statsarbeiderpensjonistene

som hadde krav på 234 millioner kroner. Det anslås nå at Staten må etterbetale nærmere 5.000

pensjonister mer enn en halv milliard kroner i et engangsoppgjør. I tillegg kommer økte pensjonsutbetalinger i årene som kommer.

Den store tragedien er at rundt 400 pensjonister er gått bort uten at de fikk det de hadde krav på, en opplysning

SPK ytterst motvillig har delt med offentligheten og først etter at Lps artikkelserie hadde ført til granskning i regi av Riksrevisjonen.

Dette er et prosjekt som Laagendalsposten, i store trekk, har fått lov til å holde på med alene, og uten at

riksmediene eller andre har koplet seg på.

Laagendalsposten har publisert totalt 73 artikler om saken, medregnet både hovedsaker og undersøker.

Saken har så langt ført til følgende konsekvenser:

- Full og ny gjennomgang av pensjonsforholdene til 50.000 pensjonerte statsarbeidere.
- Rundt 2.000 statsarbeidere har fått for lite utbetalt i pensjon. Dette vil føre til ekstrautbetalinger fra Staten på mer enn 234 millioner kroner. Dette er alene engangsoppgjør for mangelfulle utbetalinger så langt. I tillegg kommer økte pensjonsutbetalinger fra nå av og de neste årene.
- Senere har saken vokst ytterligere i proporsjoner, etter at det er avdekket ytterligere 2.900 pensjonister som antas å ha fått et sted mellom 250 og 300 millioner kroner for lite utbetalt i pensjon.
- Stortingsproposisjon fra regjeringen til Stortinget, der Fornyings- og administrasjonsdepartementet ber om tilleggsbevilgning og fullmakt til å gå utover de ordinære reglene for tilbakebetaling.
- Politisk krav om granskning av SPK i regi av Riksrevisjonen.
- Riksrevisjonen varslet i mars 2008 at dette kravet ble tatt til følge. I oktober i fjor la Riksrevisjonen fram sine konklusjoner, som del av sin ordinære gjennomgang av Statsforvaltningen i Dok 1, og rettet hard kritikk mot SPK.

- Politisk høring om saken i Stortingets kontrollkomite.
- En lang rekke enkeltsaker løst.

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

Saken berører ansatte og tidligere ansatte i Kongsberg Våpenfabrikk, Horten Verft, Raufoss Ammunisjonsfabrikker, Statens Vegvesen, renholdsarbeidere i Staten, NSB, Statens Kantiner, Statkraft, Forsvaret, m.fl.

2. HVORDAN KOM ARBEIDET I GANG

2.1. Den første enkeltsaken

En uke før juleaften 2006 ble Torfinn Skåttet sendt ut på et ”plankeoppdrag”.

En liten gutt fra Kongsberg skulle få et helt lastebillass med snø i julegave av radiokanalen P4. Etter hvert ble Torfinn ferdig med å fotografere glade barn. Idet han pakket ned fotoutstyret, kom en av beboerne bort til ham og inviterte på en liten kaffekopp. Torfinn takket ja, en liten kaffekopp midt i arbeidstiden har vel aldri tatt livet av noen.

Dette var det første møtet med Bjørn Hansen, tidligere industriarbeider på Kongsberg våpenfabrikk, eller KV som det heter i denne delen av Buskerud. Etter en stund fortalte han den lille gruppen mennesker rundt kjøkkenbordet om sin kamp mot Statens pensjonskasse (SPK). Han hadde nylig fått 90.000 kroner i etterbetalt pensjon, men det hadde tatt ham totalt syv år å få gjennomslag for kravet sitt. Den månedlige pensjonsutbetalingen hadde økt med 3000 kroner, og han var selvfølgelig en glad mann. Men det var en ting han ikke kunne få ut av hodet: Det måtte jo være mange flere som hadde penger til gode hos Statens pensjonskasse?!

2.2. Vi prøver å skaffe oss oversikt

Etter å ha tenkt gjennom saken et par dager, begynte Torfinn å sette seg inn i Kongsberg våpenfabrikks

historie. Vi ønsket å finne ut mer om de ansattes

pensjonsordninger. Han brukte betydelige deler av juleferien til å lese lokalhistoriske bøker og tidsskrifter, snakke med tidligere KV-ansatte, gjennomgå gamle avisartikler, snakke med kolleger med lang fartstid og søke på internett.

Det blir raskt tydelig for oss at årstallet 1987 står sentralt i saken. Da oppløser staten KV (KV-krisen), og de forskjellige avdelingene gjøres om til selvstendige bedrifter. I denne perioden brytes en over 100 år gammel livslinje, viktige ansvarsområder pulveriseres, nøkkelpersoner med oversikt spres rundt i forskjellige bedrifter og kaos oppstår rundt en rekke forhold, da også

Kongsberg Våpenfabrikk anno 1971. pensjonsordningene.

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

Etter å ha snakket med over 20 tidligere KV-arbeidere, slår det oss at ingen har peiling på hva slags pensjonsordninger

de har vært omfattet av. Og felles for dem alle, de begynte på KV som unge tenåringer, er at alt praktisk rundt lønn, arbeidstid, velferd og pensjon, var totalt overlatt til den lokale Jern og metall

klubben og KV. Tilliten til klubben og arbeidsplassen virket grenseløs. Det eneste de visste om pensjonen,

var at de så på lønnslippen at de ble trukket i lønna hver 14 dag.

Kun en person husket at pensjonsordningen på 1950 og -60 tallet ble kalt

statsarbeiderordningen, og at

den opphørte en gang tidlig på 70-tallet. Vedkommende husket også at det var diskusjoner på samme tid

om de skulle ut av Statens pensjonskasse eller ikke. Arbeiderne ville ikke, men ledelsen ville.

SPK kunne gi noe mer informasjon, men også her ble det gitt motstridende opplysninger. Men det ble

raskt klart at pensjonsordningen det handlet om, ble opprettet i 1950 og opphørte å eksistere 1.1.1974.

Ingen navn ble ved overgangen til den nye pensjonsordningen registrert i arkivene til SPK, da arbeidsgiveren

bare innbetalte hele summen for arbeidsstyrken de hadde. Den enkelte arbeidstaker skulle ifølge saksbehandleren selv sitte på en arbeidsbok som bevis på sin tjenestetid, og denne arbeidsboken skulle

brukes som bevis ovenfor SPK når pensjonsalder ble nådd.

Ved gjennomgang av saksdokumentene fra Bjørn Hansens enkeltsak, fremgår det at SPK hele tiden prøver

å utbetale så lite som mulig, og bare har åpnet for tilbakebetaling maks tre år tilbake i tid. Det er mulig å

få utvidet dette til ti år, men da kun i spesielle tilfeller. I Hansens tilfelle ville SPK vite om han hadde blitt

informert om pensjonsordningen noen gang, eller om han ”burde ha blitt informert”.

Det vi oppfattet som en ufølsom og arrogant stil fra SPKs side og urimelige krav til bevisbyrde provoserte

oss ganske mye. Hvem kan dokumentere at de ”ikke mottok” informasjon? Dette er tross alt penger folk

har jobbet for, og som de skulle ha nytte av når de ble gamle.

Og arbeidsboken SPK snakker om, den hadde Hansen aldri sett eller hørt noe om.

3. PROB LEMSTI LLIN G VED OP START

Saken kunne ha forblitt en enkeltsak i Laagendalspostens spalter. Torfinn jobbet på det aktuelle tidspunktet

50 prosent nyheter og 50 prosent sport. I en krevende hverdag er det ikke lett å forfølge såpass omfattende og tidkrevende saker.

Men fra redaksjonsledelsen ble det gitt føringer for at saken skulle prioriteres. Dette fordi vi raskt forstod

at sakens omfang kunne være stort. Det var dessuten en klassisk David mot Goliat-sak. Den svake pensjonisten

mot den sterke Staten.

Vi formulerte følgende journalistiske spørsmål for det videre arbeidet:

- Hvor mange har gått glipp av pensjon? Hvor mange av disse er fra Kongsberg/KV?
- Hvor store beløp er det snakk om?
- Hva slags informasjon fikk de som sluttet i KV om sine pensjonsrettigheter? Finnes det dokumentasjon som kan avklare dette spørsmålet noe nærmere?
- Når fikk SPK kunnskap om at det var mange som ikke hadde fått pensjonen sin og hvor lenge ventet de før de begynte å gjøre noe?

• Hvor mye/lite har SPK gjort for å komme i kontakt med tidligere statsarbeidere?

• Er noen gått bort mens de stod i ”pensjonskø”?

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

4. JO URNA LISTI SKE METODER

Som vi sa i et foredrag på SKUP-konferansen i april 2008, så har Torfinn i prosjektperioden snakket med

”en helvetes mange pensjonister”.

Det har vært svært tidkrevende og vanskelig å arbeide med saken, fordi de faktiske forhold som vi har

dekket har ligget såpass langt tilbake i tid. I tillegg har det vært vanskelig å finne kilder som kunne eller

ville hjelpe oss.

4.1. Muntlige kilder

- Bjørn Hansen, tidligere KV-arbeider
- Arne Mogen, tidligere KV-arbeider
- Ragnar Grindrud, tidligere KV-arbeider
- Henning Peder Meaas, tidligere KV-arbeider
- John Hansen, tidligere KV-arbeider
- Torleif Dahlskås, tidligere KV-arbeider
- Inger-Lise Konningen, tidligere KV-arbeider
- Steinar Halstensen, tidligere KV-arbeider
- Roar Ulleberg, tidligere KV-arbeider
- Jarle Gimse, tidligere KV-arbeider
- Oddvar Wæle, tidligere KV-arbeider
- Jan Ove Halling, tidligere KV-arbeider
- Hans Stenbek, tidligere KV-arbeider
- Thorvald Kravik, tidligere KV-arbeider
- Ingvald Stengelsrud, tidligere KV-arbeider
- Reidar Stakkestad, tidligere KV-arbeider
- Rose Paulsen, enke etter tidligere KV-arbeider
- Ove Langås, tidligere KV-arbeider

Dette er bare noen av de tidligere ansatte ved Kongsberg Våpenfabrikk (KV) som vi har lett oss fram til.

Etter hvert har vi greidd å sammenstille en liste over nærmere 100 tidligere ansatte.

Bare et fåtall av de berørte pensjonistene vi har snakket med har villet stå fram på trykk i Laagendalsposten (se også under punktet ”spesielle erfaringer”).

I tillegg har vi hatt kontakt med følgende muntlige kilder:

- Vidar Brynsplass, sekretær/forretningsfører i Fellesforbundet i Kongsberg
- Johnny Løcka, daværende personaldirektør i Kongsberg Defence and Aerospace (KDA)
- Per Arne Moksnes, lønningssjef i KDA
- Kåre Hjalland, tidligere personalsjef i Kongsberg Gruppen
- Anne Tveito Olsen, tidligere ansatt i KDA
- Erik Ovenstad, tidligere ansatt i KDA
- Jusprofessor Henning Jakhelln ved Universitetet i Oslo

• LO-leder Roar Flåthen

• Morten Øye, leder av LO Stat og medlem av styret i Statens Pensjonskasse

• Statsarkivar Nils H. Stoa, Statsarkivet i Kongsberg

Jarle Gimse (her avbildet til høyre) i arbeid på

Kongsberg Våpenfabrikk i 1961.

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

• Førstearkivar Kjell Kleivane, Statsarkivet i Kongsberg

• NAV-sjef i Kongsberg, Wivi-Ann Bamrud

• Statsråd Heidi Grande Røys (SV), fornyings- og administrasjonsminister

• Avd dir i Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD), Bernhard A. Caspari

• Infosjef FAD, Frode Jacobsen

• Ekspedisjonssjef i FAD, Finn Melbø, som i februar 2008 tok over som sjef for Statens pensjonskasse

• Kommunikasjonsdirektør Robert Haast, SPK, som senere ble erstattet av kommunikasjonssjef Onar

Ånestad.

• Direktør for personkundeområdet i SPK, Lise Løwe

• Seniorrådgiver Ragnar Hodne, SPK

• Direktør for bedriftskundeområdet i SPK, Geir Bø

• Bjørn Kobbernes, tidligere leder for kvalitetssikringsprosjektet i Statens Pensjonskasse

• NN, ansatt i Statens Pensjonskasse

• Saksbehandler Nina Voje Edvardsen i Statens Pensjonskasse.

• Lise Christoffersen (Ap), stortingsrepresentant fra Buskerud

• Stortingsrepresentant Per Kristian Foss (H), medlem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite

• Erna Solberg, stortingsrepresentant og leder i Høyre

• Siv Jensen, stortingsrepresentant og leder i Frp

• Svein Roald Hansen (Ap), stortingsrepresentant og medlem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite

• Carl I. Hagen (Frp), stortingsrepresentant og medlem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite

• Øystein Djupedal (SV), stortingsrepresentant og medlem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite

• Per-Willy Amundsen (Frp), stortingsrepresentant og leder av Frps fraksjon i Stortingets kommunalkomite.

• Infosjefer og inforådgivere i de ulike partigruppene på Stortinget, spesielt Høyre, Frp, Krf, Sp og Ap.

- Riksrevisor Jørgen Kosmo, som selv er tidligere arbeids- og administrasjonsminister og konstitusjonelt ansvarlig for SPKs virksomhet

- Informasjonsrådgiver Jon Aarekol i Riksrevisjonen
- Ekspedisjonssjef Thor Kr. Svendsen i Riksrevisjonen
- Ordfører Vidar Lande (Ap) i Kongsberg

4.2. Øvrige kilder

Det har ikke vært mange skriftlige kilder å ta av, men dette har vært de viktigste som vi har gjort (eller

forsøk på) informasjonssøk i:

- Bjørn Hansens enkeltsak
- Etterhvert også andre enkeltsaker, der vi har fått kopi av brevvekslingen mellom pensjonsmottakere og Statens Pensjonskasse
- Brevveksling mellom Statens Pensjonskasse og Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)
- Brevveksling mellom Stortinget, FAD og Riksrevisjonen
- Statsarkivet
- KV-arkivet (forvaltet av Kongsberg Defence and Aerospace)
- Lokalhistoriske kilder
- Laagendalspostens arkiv
- Statens Pensjonskasses arkiver
- Elektronisk postjournal for Statsforvaltningen

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

4.3. Noen kildemessige betraktninger

Selv Fellesforbundet, som man skulle tro hadde stor interesse av å få fullt gjennomslag for sine medlemmer,

har opptrådt nølende og tilbakeholdne i forhold til vår interesse i saken. Vi har gjentatte ganger bedt

om å få tilgang til skriftlig materiale fra Fellesforbundet, uten at vi har fått dette. Vi har etter hvert fått

inntrykk av at Fellesforbundets nøling har sammenheng med at den gamle Jern og Metallklubben på KV

hadde et så stort ansvar for hvilken informasjon de ansatte fikk om sine rettigheter. Dette kan ha ført til en

viss frykt i Fellesforbundet for at saken også skulle føre til kritikk av fagforbundets arbeid.

Men vi har i ettertid avdekket at Fellesforbundet har mobilisert i kulissene, og det sterkeste virkemiddelet

- for forbundets del - har trolig vært å be om drahjelp fra LO-leder Roar Flåthen, som selv er tidligere KVarbeider

fra Kongsberg. Vi vet at Flåthen har vært i kontakt med medlemmer av regjeringen om saken.

Men hovedpoenget er at vi har vært uten institusjonelle allierte i vår journalistikk. Dette prosjektet har

vært en kamp fra skanse til skanse, fra artikkel til artikkel, og uten noen tydelig alliert. Det har til tider

vært ganske utmattende.

4.4. Innsynskamp

Det har vært nødvendig med inngående kunnskaper om Offentlighetsloven,

Forvaltningsloven, Arkivloven og –instruksen for å tvinge fram innsyn i en lang rekke saker.

Statens Pensjonskasse bedrev lenge en omfattende treneringstaktikk, der de

hele tiden stilte oppfølgingsspørsmål på bakgrunn av innsynsbegjæringer, og *LO-leder Roar Flåthen, som er fra Kongsberg, har selv arbeidet på Kongsberg Våpenfabrikk, og var klubbleder*

i den mektige Jern- og metallklubben i bedriften i årene 1980-86.

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

der de trolig spekulerte i at vi ikke skulle ha kapasitet eller ork til å følge opp. De leverte også en lang rekke

svar på innsynsbegjæringer som var i strid med både formkrav i Offentlighetsloven og Forvaltningsloven,

samt forsøkte hele tiden å begrense vår tilgang til informasjon.

Det var først da vi la sterkt press på fagdepartementet at ting begynte å skje, men først da departementet

hadde rukket å ferdigbehandle saken og konkludere med hva de skulle gjøre. Da ble til gjengjeld den røde

løperen rullet ut, og vi fikk halvannen times eksklusivt intervju med statsråd Heidi Grande Røys.

Vi har fremsatt over 20 innsynsbegjæringer mot SPK og departementet, og der mange av henvendelsene

har båret preg av at vi har måttet drive voksenopplæring ifht grunnleggende regler i

Arkivinstruksen,

Offentlighetsloven og Forvaltningsloven.

KV-arkivet fikk vi aldri tilgang til. Her fikk vi bare gjengitt noen hovedtall fra KDA av hvor mange KV-arbeidere

de totalt sett hadde talt seg fram til.

I Statsarkivet var alle arbeidsgiverprotokollene fra det gamle Trygdekontoret sporløst borte, flere hyllemetere

med dokumentasjon som det er oppbevaringsplikt for

til evig tid. Dette førte til hard kritikk fra Statsarkivet, som

var meget kritiske til at dette materialet ikke var blitt tatt

vare på. Men resultatet var at det ikke var noen som helst

fasiter å støtte seg på. Vi måtte jobbe oss gjennom enkeltsak

etter enkeltsak. Og først måtte vi jo finne enkeltsakene.

I SPKs offentlige postjournal fant vi noen dokumenter som

fremstod som interessante. Men SPK hevdet at samtlige dokumenter

var å oppfatte som saksforberedende dokumentasjon

for departementet. Det var først da vi for alvor gikk til et

systematisk angrep mot hjemmelsgrunnlaget for dette at vi

– etter hvert - fikk et gjennombrudd i saken.

4.5. Ekspertvurderinger

Det har i prosjektet vært nyttig å trekke veksler på Henning

Jakkheln, professor i arbeidsrett ved Universitetet i Oslo.

Jakkheln har hele tiden vært meget klar på at Statens

Pensjonskasse hadde et forklaringsproblem. Jakkheln, kanskje

landets fremste ekspert på arbeidsrett, mener SPK som

institusjon har varslings- og dokumentasjonsplikt. Han

rådet oss til å prøve å finne ut hvor lenge SPK hadde kjent til

at mange statsarbeidere ikke fikk riktig pensjon. Han mente

dessuten det var rimelig at pensjonistene måtte få tilbakebetalt

hele sitt tilgodehavende. Det var helt uholdbart at SPK

arbeidet for å gi pensjonistene minst mulig, mente Jakkheln.

Vi ser ikke bort fra at Jakkhellns vurderinger har bidratt til å

legge press på SPK og departementet.

SPK hadde i stillhet hadde påbegynt et oppryddingsprosjekt internt, som startet i 2005. De hadde da begynt ved Horten verft. Mens KV-pensjonistene tidligere hadde blitt prioritert nederst på listen i dette

Fra Statsarkivet på Kongsberg.

Førstestatsarkivar Kjell Kleivane.

Henning Jakhelln, professor i arbeidsrett.

10 *Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008*

”kvalitetssikringsprosjektet” ble situasjonen ganske raskt en annen. Etter at Laagendalsposten var kommet

på banen, stod KV nå for tur.

Ifølge Løwe hadde de fram til da funnet rundt 100 enkeltsaker i Horten der det var utbetalt for lite pensjon.

Siden arbeidsplassene i Horten og Kongsberg var omtrent like store, ca 2700 personer i 1970, gikk

Løwe med på at det var rimelig at man trolig kom til å finne minst 100 enkeltsaker også i Kongsberg. Dette

har senere vist seg å stemme ganske bra med fasiten, som endte på rundt 110 saker.

4.6. Jakten på arbeidsboken

Påstanden om at alle arbeidere hadde fått utdelt en arbeidsbok stod lenge sentralt i prosjektet.

Vi spurte

alle tidligere KV-ansatte vi kom i kontakt med om de hadde fått utdelt slike arbeidsbøker. Vårt register

kom til slutt opp i nesten 100 mennesker. Ingen av disse kunne huske at de noen gang ble informert om

sine pensjonsrettigheter. Ingen hadde noen gang sett arbeidsboken SPK snakket om.

Vi sjekket også KV-museet. Heller ikke der fantes arbeidsboken. Ingen på museet trodde heller at noen

slik arbeidsbok hadde vært i bruk på Kongsberg Våpenfabrikk (KV).

Etter å ha vært i kontakt med Fellesforbundet på Raufoss og i Horten, ble vi fortalt at ordningen med arbeidsbøker

overhodet ikke ble praktisert på noen av de tidligere sivile militære arbeidsplassene.

4.7. Det løsner litt

Ganske tidlig i saken valgte

Statens Pensjonskasse å løsne

litt på sin restriktive linje om

å ikke etterbetale mer enn tre

års pensjon. Dette skjedde

etter press fra departementet

og etter at departementet

hadde fått kritiske spørsmål fra

Stortinget, fra stortingsrepresentant

Lise Christoffersen (Ap).

Christoffersen kjente saken utelukkende

fra Laagendalsposten.

Men dette ble raskt møtt med at

det ikke burde settes noen grense

i det hele tatt for hvor mye penger

pensjonistene skulle få etterbetalt.

Dette var jo egentlig KV-veteranenes egne penger, fullt ut. Det var ikke valgfritt om de skulle være

med i pensjonsordningen. Hvorfor skulle Staten forsøke å holde igjen noe som helst? Og hva med renter,

hvorfor ville ikke SPK betale ut dette?

Skriftlig dokumentasjon vi senere har innhentet viser at det var presset fra Laagendalsposten som førte

til bevegelse ganske tidlig. Allerede 9. januar 2007 forfattet administrerende direktør Gisele Marchand

et brev til departementet og der hun refererer til at de føler de har dårlig tid, på grunn av ”den generelle

omtale” som saken har fått i Laagendalsposten og engasjementet fra Stortinget.

For en liten redaksjon kan det således være oppmuntrende å se at det nytter og at mediens størrelse ikke

nødvendigvis er avgjørende i kampen for den svake part.

Brevet som SPKs direktør sendte til departementet, datert 9. januar 2007.

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008 11

5. VI UTVIDER PROB LEMSTI LLIN GEN

Vi har aldri greid å finne svaret på spørsmålet om hva som egentlig gikk galt i Statens Pensjonskasse. Det

var også naturlig at vi etter hvert, slik saken utviklet seg, stilte spørsmål ved om det som hadde skjedd var

et hendelig uhell eller mer uttrykk for en mer omfattende systemsvikt internt i den statlige pensjonsgiganten.

Som en liten redaksjon var dette problemstillinger som vi overhodet ikke hadde forutsetninger for å besvare

selv. Men gjennom de kildene og den innsikten vi hadde fått i arbeidet med

statsarbeiderpensjonistene,

forsøkte vi å utvide det journalistiske fokuset noe. Spesielt jaktet vi på departementsinterne dokumenter,

interne notater fra SPK og vurderinger fra og korrespondanse med Riksrevisjonen.

Dokumenter vi har innhentet som ledd i dette arbeidet, har gjort oss i stand til å avdekke følgende forhold

på trykk:

- Hvordan Statens pensjonskasse nedjusterte anslagene over berørte statsarbeidere med rundt 10.000,

nærmest over natten og uten å informere statsråden. Dette ga et sjeldent innblikk i hvor dårlig informasjonsutvekslingen

kan være mellom indre og ytre etat i sentralforvaltningen, selv om det handler om en ytterst sensitiv sak.

- Statens Pensjonskasse har ikke bare betalt ut for lite penger, de har også betalt ut for mye. 20 millioner

kroner for mye. Etaten har intet system for å fange opp der mottakere har krevd utbetaling fra andre

pensjonsordninger.

- Nye ansatte i SPK får lov til å ”leke” og prøve seg fram i den reelle medlemsbasen, noe som kan føre til

feil i medlemsdata og derigjennom feilaktige pensjonsutbetalinger.

- Mangelfull etterkontroll av jobben saksbehandlerne i SPK utfører.

- Hvordan SPK så sent som i 2005 var klar over at statsarbeiderpensjonistene hadde penger til gode, men

valgte å prioritere de som var allerede var pensjonister bak kontroll av medlemsdataene til de som ennå

ikke trengte penger og som fortsatt var i arbeidslivet.

I skrivende stund arbeider vi med en newsfeature som har som ambisjon å prøve å besvare spørsmålet

om hva som egentlig skjedde med listene over ansatte i statsbedriftene og som ble oversendt SPK på

1970- og 1980-tallet. Det gjenstår å se om det er tilstrekkelig kildegrunnlag til å besvare dette spørsmålet.

Det er også en kamp mot klokka å komme i mål. Torfinn Skåttet arbeider ikke lenger i Laagendalsposten,

etter å ha blitt hentet til en journaliststilling i en annen avis. 1. februar slutter også Stormark. Da er hele

”pensjonsteamet” forsvunnet fra Laagendalsposten.

6. ØVRI G MEDIEDE KNIN G

Laagendalsposten har stort sett vært alene på saken. Det som har vært av medieomtale i andre medier er

stort sett resultater av aktivt innsalg fra vår side eller direkte spinoff på saker som vi allerede har kjørt. I

mediene er det jo slik at ”journalister gjerne vil være først, men ikke for lenge”.

Da vi kunne konstatere at saken ville komme til å koste Staten minst 234 millioner kroner og at 2.000 pen¹²

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008

sjonister var berørt, lot vi våre Edda Media-kolleger i avisene Gjengangeren og Tønsbergs Blad få tilgang

til materialet vårt for å kunne kjøre saker samtidig og dermed øke muligheten for at det ble et politisk etterspill

eller en nasjonal nyhetssak.

Vi fikk litt drahjelp av det politiske miljøet, som gjennom sine reaksjoner bidro til at saken kom noe høyere

opp i NRK og TV2. Men saken ble ikke gjenstand for selvstendig redaksjonelt arbeid i disse redaksjonene,

som valgte å gjøre utelukkende refererende nyhetsreportasjer. Men det var moro å se at vår nyhetssak

lørdag 23. februar om krav om gransking fra Høyre og Frp førte til at NRK fulgte opp saken i både

Dagsnytt og Dagsrevyen samme dag.

Dagsnytt brakte saken som toppsak klokken 0730 og nesten hver eneste sending resten av dagen.

Dagsrevyen kjørte dessuten saken som toppsak i sin sending samme dag.

<http://www1.nrk.no/nett-tv/klipp/341052>

Aftenposten har også, så vidt vi har registrert, hatt minst en nyhetssak på pensjonsrotet.

Men det var korte stunder i paradiset. Ikke lenge etter var vi alene på landeveien igjen.

7. TID SBR UK

Vi er to personer som i all hovedsak har arbeidet med saken.

Torfinn arbeidet i prosjektperioden 50 prosent nyheter og 50 prosent sport. Det har derfor vært nødvendig

å bruke lang tid for å komme i mål med saken.

Etter den innledende delen av saken, gikk nyhetsredaktør Kjetil Stormark over fra bare å drive coaching

og reportasjeledelse til selv også å arbeide aktivt med saken. Dette skyldes dels sakens store omfang og dels at det var nyttig med kunnskap om innsynsrettigheter og med bakgrunn fra forvaltningen. Totalt har vi trolig brukt minst tre månedsverk på å gjennomføre prosjektet. Dette er det imidlertid vanskelig å anslå eksakt. Mye av arbeidet er gjennomført innimellom andre arbeidsoppgaver.

8. SPE SIE LLE ER FARIN GER

Det har tidvis vært utmattende å jobbe med prosjektet, fordi alle opplysninger nærmest måtte hales ut av de ulike kildene. Dette gjaldt også de som saken angikk, de som hadde gått glipp av vesentlige beløp i for lite utbetalt pensjon. Pensjonerte industriarbeidere viste seg å være meget lojale til sin gamle arbeidsplass. Mange av dem var også bekymret for eventuelt å komme på kant med sin gamle fagforening eller med Statens Pensjonskasse (SPK).

Vi har derfor forsøkt å gjøre saken til deres, og ikke Laagendalspostens sak. Ofte har vi måttet understreke at eventuelle opplysninger ikke ville komme på trykk, men skulle brukes til å sy sammen et større bilde av situasjonen. Skrekken for å komme i avisa har vært stor, til tider frustrerende stor.

Da vi 24. januar 2007 forsøkte å lage en stor oversikt over alle de KV-arbeiderne som ikke hadde fått informasjon om sine pensjonsrettigheter, var dette spesielt frustrerende. Vi så for oss 50 ansikter avbildet i avisen, under overskriften ”Vi ble ikke informert”. Vi greide bare å få avbildet ti personer, og med referanse

Statsarbeiderpensjonistene – Metoderapport til Skup-prisen 2008 13

til intervjuer med ytterligere 20 personer, dvs totalt 30 tidligere KV-arbeidere. Det prosjektet skar seg med andre ord, fordi folk nektet å la seg fotografere og ”komme i avisa”.

Mange personer som har hatt noe å si, har først dukket opp nå som saken nesten er kjørt i mål. Trolig handler dette om at vi har hatt med etterkrigsgenerasjonen å gjøre. Denne generasjonen var kjent

for å gjøre sin plikt, og uten å kreve mye tilbake. Men ydmykheten ble ikke satt pris på av norske myndigheter.

I stedet ble den forsøkt utnyttet. De som bygde landet burde ha fått det de hadde krav på. De burde

ha blitt bedre behandlet av Statens Pensjonskasse. Det burde ikke ha vært nødvendig at Laagendalsposten

stilte kritiske spørsmål og skrev 73 artikler for at saken skulle bli løst.

Kongsberg 20. januar 2009

Kjetil Stormark

Prosjektleder/avtroppende nyhetsredaktør